

Teleki Blanka és Leővey Klára

Hogyha a XIX. századi magyar neveléstörténet éveire tekintünk vissza, mindenképpen fontos megemlékeznünk a már előbb említett Teleki Blankáról és Leővey Kláráról is.

Teleki Blanka élete és munkássága regényes - több író hozzáfogott, hogy megörökítse. A hosszúfalvi kastélyban született, mely Szatmárnémetitől úgy kétórányira található, s címerében a következő felirat olvasható: „Jól él, aki rejtve él.” A kastély ura: gróf Teleki Imre vésette be a jelmondatot s életében ehhez tartotta magát. Vendég nem járt a házhoz, gyermekei: Blanka, Emma, és Miksa tanítására nevelőnőket alkalmazott, de előbb levizsgáztatta őket. Legtöbbjük azonban nem felelt meg a Göttingában tanult, nagyon művelt grófnak. Így a gyermekeknek kevés alkalmuk volt a tanulásra. A grófné sem mert ellenkezni zsarnoki férjével. A lányok nőttek, és Teleki Imre egyszer csak rádöbbsent, hogy férjhez kell adni őket. Miután az erdélyi arisztokraták közül egyik sem merte meglátogatni a kastélyt, a gróf elhatározta, hogy Pestre küldi legidősebb lányát, Blankát sógornőjéhez. Remélte, hogy a pesti társaságban majdcsak akad valaki, aki megfelelő férj lesz számára. Levélben kérte felesége nővérét, látogasson el Hosszúfalvára és vigye magával Blankát. Ez a bizonyos nagynéni pedig nem volt más, mint Brunsvik Teréz.

Teréz pedig, akit fiatal korában Bécsben Beethoven tanított zongorázni, s azóta is barátságot tartott a zeneszerzővel, nem közölte sógorával, hogy otthonát írók, festők, pedagógusok látogatják. Még azt is megengedte a gróf, hogy Blanka, aki igen tehetséges volt, Pesten festészetet és szobrászatot tanuljon. A két mester (Thugut Henrik és Ferenczy István) eleinte úri szeszélynek tartotta Blanka tanulását, de hamar rájöttek, hogy a fiatal grófnő valódi tehetség.

Blanka nagynénje hatására elhatározta, hogy leánynevelő intézetet nyit főúri leányok számára. Hiszen eddig csak sekélyes műveltségű, idegen nyelvű nevelőnők tanították őket. Teleki Imre beletörődött, hogy lányai a maguk útját járják. Pénzt is adott az intézet számára. Blanka kitűnő tanárokat szerződtetett, a Honderű című hetilapban meg is hirdette az intézet megnyitását. A tanítványok „toborzásával” csak nagyon lassan tudtak haladni: az első évben, 1846-ban mindössze egyetlen növendékük volt: báró Puteáni Rózsa, Deák Ferenc keresztlánya. A következő évben azonban már tizennégy növendéke volt az intézetnek.

A magyart és a történelmet Fejér Pál tanította, s a lányok rajongtak érte. Blanka is gyakran végighallgatta az órákat. Esténként a fiatal tanár egy csésze tea mellett beszélt a grófnőnek a márciusi eseményekről. Blanka tudta, hogy Fejér Pál Vasvári Pál néven egyik vezéralakja a márciusi ifjaknak. Blankára is nagy hatással volt az ifjú tanár személyisége, de szerelmét titokban tartotta. A történetírás még adós nekünk ezzel a kapcsolattal, amelynek részleteit alig ismerjük.

Március 15-e tehát nem érte váratlanul Blankát. Boldogan szorongott a Nemzeti Színház hátsó

sorában, a Bánk bán ünnepi előadásán. A tanítás folytatódott az intézetben, de Fejér Pál tanár úr kénytelen volt megszüntetni az óráit, mert az ifjúság vezére lett .

A világosi fegyverletétel után Blanka Klárával együtt visszavonult a Teleki család pálfalvi kastélyába. Szülei közben meghaltak, Blanka pedig bujdosó menekülteket rejtegetett és vegytintával írt leveleket küldött testvérének, Emmának, aki ugyanilyen módon válaszolt. Nem sejtették, hogy minden külföldről érkezett és oda küldött levelet felbontanak és elolvasnak. Eközben Teréz pesti magányában úgy döntött, ellátogat Pálfalvára, hiába intette hűségese komornája: ne tegye ki magát a keserves utazásnak. Régi írásait is magával hozta, Blankával akarta megbeszélni, mit írjon ezekből az elsárgult irományokból készülő könyvébe. Ezen dolgoztak, amikor 1851. május 13-án a nagyvárad rendőrség két alkalmazottja jelent meg, felmutatták a házkutatási parancsot, minden írást lefoglaltak, kidobálták a fiókok, szekrények tartalmát, felhasították a fotelek huzatait, majd amikor Kossuth-bankókat találtak, magukkal vitték Blankát és az iratokat.

Kufsteinbe vitték a két foglyot (Blankát és Leővey Klárát, akit Karacs Teréz maga helyett ajánlott nevelőtársul) és a legkegyetlenebb börtönrészben helyezték el őket. Amíg emberséges parancsnokuk volt, kaphattak könyveket, írószereket. De annak halála után minden kedvezményt megvontak tőlük. A császárhű rokonság kérte Blankát: írjon kegyelmi kérvényt, ám ő nem akart ehhez a megoldáshoz folyamodni. Öt év telt el így. Télen a -35 fokos hidegben nehezen juthattak szabad levegőhöz. Öt év után Klára szabadult, bár sírva kérte: hadd maradjon Blankával. A hatodik évben a börtönbe politikai foglyok helyett közönséges bűnözők kerültek, így Blankát átszállították Laibachba, ahol enyhébb volt az éghajlat. 1861. május 13-án, éppen hat évvel elfogatása után Teleki Blanka előtt is megnyílt a börtön kapuja. Rövid ideig élvezhette a családi légkört, megbetegedett, és 1862 októberében elhunyt.

A hűségese barátnőről, Leővey Kláráról - aki még a kufsteini fogságba is elkísérte Blankát - kevesebbet tudunk. Egy beregi földbirtokos lányaként született 1821. március 25-én Máramarosszigeten. Abban, hogy később a nevelői pályát választotta, meghatározóak voltak gyermekkori iskolai élményei. Az 1846-ban megalakult intézetben főként a magyar nyelv gyakorlásában volt segítőtársa Blankának. Amikor kufsteini büntetését letöltötte, szomorúan tapasztalta, hogy a nevelés - és főként a nőnevelés - területén előrelépés nem történt, sőt általános visszafejlődés volt tapasztalható. Folytatni kellett a tanítást, ami ebben a korban nagy kihívást jelentett. Máramarosszigeten kezdeményezett iskolakísérlete csak rövid életű lehetett: a hatalom indoklás nélkül bezáratta az intézetet. Élete hátralevő részében a Teleki családnál talált munkát, ahol a fiatalokat nevelve szinte családtagként élhetett. Mindvégig hű maradt eszményeihez, sohasem alkudott meg. Nevelői tevékenysége mellett újságírással is foglalkozott - a Máramaros című hetilapban publikálta cikkeit. Példamutató életének közlekedési baleset vetett véget 1897-ben.

A neveléstörténet híressé vált nőalakjai életútja példázza, hogy mindaz, amit munkásságuk során megalkottak - olykor óriási munka és szenvedés eredménye. A felnövekvő generációk sorsában meghatározó szerepet tölt be az oktatás és a nevelés. Ők felelősséget vállaltak ezért, s munkájuk gyümölcse nem maradt el.